

Pobytové tábory: Rohovce a Opatovská Nová Ves

Správa z monitoringov národného preventívneho mechanizmu

Dátum vykonania návštev: 11. a 25. február 2025
Dátum vydania správy: 17.6.2025

OBSAH

SYSTEMATICKÉ NÁVŠTEVY A ICH ÚČEL	3
PRIEBEH NÁVŠTEV POBYTOVÝCH TÁBOROV	4
01 REŽIM V POBYTOVÝCH TÁBOROCH	5
01.1. OPUSTENIE TÁBORA: PRIEPUSTKY	5
01.2. VOĽNOČASOVÉ AKTIVITY A PRÁCA	6
02 BEZPEČNOSŤ V ZARIADENÍ	7
02.1. MIMORIADNE UDALOSTI	7
03 ZDRAVOTNÁ STAROSTLIVOSŤ	8
03.1. PRÍSTUP K ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI	8
03.2. PSYCHOLOGICKÁ STAROSTLIVOSŤ	9
03.3. PREŠKOLENIE ZAMESTNANCOV NA IDENTIFIKÁCIU ZRANITEĽNÝCH A TRAUMATIZOVANÝCH OSÔB	10
04 MATERIÁLNE PODMIENKY	11
04.1. STRAVA	11
04.2. PRIESTORY	12
04.3. OBLEČENIE A HYGIENICKÉ POTREBY	12
ZÁVER	13
ZOZNAM ODPORÚČANÍ	14

S účinnosťou od 1. mája 2023 plní verejný ochranca práv úlohy národného preventívneho mechanizmu (ďalej len „NPM“) podľa Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neludskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len „OPCAT“)¹. Na základe tohto mandátu vykonáva verejný ochranca práv systematické návštevy miest, resp. zariadení, kde sa nachádzajú alebo sa môžu nachádzať osoby obmedzené na osobnej slobode, s cieľom posilniť ich ochranu pred mučením, krutým, neludským, ponižujúcim zaobchádzaním alebo trestaním a iným zlým zaobchádzaním.

OPCAT sa zameriava na miesta, kde sú osoby obmedzené na slobode. Hlavným cieľom OPCAT je predchádzať mučeniu a inému zlému zaobchádzaniu. Tento cieľ si vyžaduje, aby sa obmedzenie slobody vykladalo široko, aby sa zabezpečila ochrana všetkých zraniteľných osôb.² Do mandátu NPM tak spadajú také zariadenia, kde dochádza nielen k právnemu, ale najmä k faktickému obmedzeniu slobody, resp. k obmedzeniu pohybu umiestnených osôb.³

Monitoring vykonávaný ako súčasť NPM má preventívny charakter, jeho účelom je pôsobiť do budúcnosti a zvyšovať štandard podmienok, v ktorých sú držané osoby obmedzené na slobode. Kvôli objektívnemu preskúmaniu navštevuje monitorovací tím NPM zariadenia zásadne bez predchádzajúceho ohlásenia.

Počas monitoringu sa prítomní pracovníci Kancelárie verejného ochrancu práv (ďalej len „Kancelária“) zameriavajú najmä na zaobchádzanie s osobami obmedzenými na slobode, režim zariadenia, materiálne podmienky, poskytovanie zdravotnej starostlivosti a informácií osobám obmedzeným na slobode. Rozprávajú sa s riaditeľom zariadenia, prítomnými zamestnancami a osobami obmedzenými na osobnej slobode, nahliadajú do úradných záznamov, v prípade potreby taktiež do zdravotnej dokumentácie.⁴ Podľa platnej právnej úpravy sa pôsobnosť verejného ochrancu práv pri výkone úloh NPM vzťahuje taktiež na azylové zariadenia.⁵

Po skončení návštevy a doplnení podkladov, na základe následnej komunikácie so zainteresovanými orgánmi verejnej moci a inými aktérmi, vydávame závery, správy a odporúčania, vrátane osobitnej správy o priebehu a výsledkoch návštevy zariadenia.⁶

¹ § 3 ods. 2 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov.

² Úrad vysokého komisára Organizácie Spojených národov pre ľudské práva. Prevencia mučenia. Úloha národných preventívnych mechanizmov. Praktická príručka. Série odborného vzdelávania č. 21 (str. 7). Dostupné z: https://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/OPCAT/NPM/NPM_Guide.pdf

³ Faktické obmedzenia môžu spočívať napr. v povinnosti hlásiť sa v určitých intervaloch, v obmedzení pohybu na určité oblasti alebo aj v závislosti na poskytovaní základných potrieb v zariadení. Tieto faktory môžu viesť k tomu, že pobyt v takomto zariadení spĺňa definíciu „obmedzenia slobody“ podľa OPCAT.

⁴ § 25 ods. 1 písm. q) zákona č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁵ § 3 ods. 3 písm. c) zákona o verejnom ochrancovi práv.

⁶ § 22a ods. 1 zákona o verejnom ochrancovi práv.

Finálnu verziu správy z vykonanej návštevy zašleme kontrolovanému subjektu s lehotou na jeho vyjadrenie, pričom očakávame, že zariadenie sa k správe vyjadrí a uvedie, či navrhované opatrenia akceptuje a zrealizuje, resp. navrhne alternatívne opatrenia a možnosti ich realizácie. Ak budeme odpoveď zariadenia považovať za nedostatočnú, obrátime sa na nadriadený orgán alebo v prípade, ak nadriadený orgán neexistuje, priamo na vládu Slovenskej republiky. O svojich zisteniach môžeme informovať aj verejnosť, resp. v zariadení vykonať následnú kontrolnú návštevu.

Následne finálnu verziu správy z návštevy zariadenia ako aj stanovisko zariadenia k zisteniam a odporúčaniam uverejníme na webovej stránke Kancelárie verejného ochrancu práv. Údaje zverejnené v správe sa riadia princípom dôvernosti a princípom nespôsobiť ujmu iným osobám, preto v nej nie sú uvedené osobné údaje, s výnimkou mien osôb poverených vedením zariadenia.

Záverom upozorňujeme, že správa neobsahuje uzatvorený výpočet oblastí. Samotná skutočnosť, že niektorým oblastiam sa explicitne nevenujeme, automaticky neznamena, že tieto oblasti možno považovať za bezvýhradne vyhovujúce, bez potreby akejkoľvek zmeny alebo zlepšenia. Súčasne chceme upriamiť pozornosť na dynamiku vývoja medzinárodných štandardov v oblasti ochrany základných práv a slobôd. Pri ďalšej návšteve zariadenia preto môže byť posúdenie konkrétnych oblastí, ako aj odporúčaní aktualizované, prípadne modifikované.

PRIEBEH NÁVŠTEV POBYTOVÝCH TÁBOROV

Neohlásené návštevy pobytových táborov sa uskutočnili v mesiaci február 2025, konkrétne návšteva Pobytového tábora Rohovce sa uskutočnila dňa 11. februára 2025 (ďalej aj „PT Rohovce“) a návšteva Pobytového tábora Opatovská Nová Ves (ďalej aj „PT ONV“) dňa 25. februára 2025. Tieto zariadenia sú prevádzkované Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky, konkrétne Migračným úradom MV SR (ďalej aj ako „MÚ MV SR“). Návštevy zariadenia sa zúčastnili členovia monitorovacieho tímu, právničky Mgr. Martina Vavreková, Mgr. Nora Konrády Beliová, Mgr. Katarína Jurová a právnik JUDr. František Tóth (ďalej len „tím NPM KVOP“). Na návšteve PT Rohovce sa zúčastnil aj tlmočník z/do paštúnskeho a perzského jazyka. Počas monitoringov bol faktický stav počtov cudzincov v PT Rohovce 15 cudzincov (mužov)⁷ a v PT ONV dokopy 21 cudzincov, z toho 8 žien a 8 detí⁸. Celková kapacita každého zo zariadení je 140 osôb. PT Rohovce je určený najmä na umiestnenie dospelých mužov – jednotlivcov. V PT ONV sú umiestňované primárne rodiny s deťmi a tzv. zraniteľné osoby. Počas návštevy sa v PT ONV nachádzali okrem žiadateľov o azyl taktiež odídenci s už udeleným dočasným útočiskom na území Slovenskej republiky.

Bezprostredne po príchode do navštívených zariadení sme prítomným vedúcim pobytových táborov predostreli účel našej návštevy, požiadali o poskytnutie súčinnosti a potrebnej dokumentácie. Tím NPM KVOP

⁷ Štátna príslušnosť cudzincov (PT Rohovce): Afganistan, Azerbajdžan, Česko, Čína, India, Irán, Rusko, Srbsko, Thajsko, Tunisko, Turecko.

⁸ Štátna príslušnosť cudzincov (PT ONV): Afganistan, Azerbajdžan, Bielorusko, Egypt, Irán, Kolumbia, Kuba, Nemecko, Rusko, Ukrajina.

následne viedol osobné rozhovory s náhodne vybranými cudzincami v postavení žiadateľov o azyl a odídencom, rovnako aj so zamestnancami pôsobiacimi v zariadení (kultúrni mediátori Slovenskej humanitnej rady, psychologička Slovenskej humanitnej rady, zdravotná sestra, pracovníci SBS), kontrolovali priestory a príslušné dokumenty. Tím NPM KVOP navštívil ubytovacie sektory s voľnočasovými miestnosťami, sklad oblečenia a hygienických potrieb, jedáleň aj priestory Slovenskej humanitnej rady. V priebehu našej návštevy nám vedúci zariadení a prítomný personál ochotne poskytli súčinnosť, za čo ďakujeme.

01 REŽIM V POBYTOVÝCH TÁBOROCH

01.1. OPUSTENIE TÁBORA: PRIEPUSTKY

Monitorovanie režimu v zariadení je kľúčové pre posúdenie dodržiavania ľudských práv a dôstojnosti osôb, ktoré sú v ňom ubytované, a to v súlade s medzinárodnými štandardmi, ako sú tie, ktoré stanovuje Európsky výbor na zabránenie mučeniu a neludskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej aj ako „CPT“) a Podvýbor pre prevenciu mučenia (ďalej aj ako „SPT“).

Na pobytové tábory sa vzťahuje špecifický režim, keďže je pohyb osôb mimo zariadenia obmedzený a podmienený vydaním krátkodobej priepustky zo strany MÚ MV SR. Prípadne sa osoby v zariadení síce fyzicky na základe vydannej dlhodobej priepustky nenachádzajú, sú však povinné sa pravidelne hlásiť na MÚ MV SR. Osoby umiestnené v zariadení sú zároveň vo veľkej miere závislé na starostlivosti štátu, a to ako z dôvodu kultúrnych a jazykových odlišností, tak aj z dôvodu, že sa v prevažnej miere nemajú možnosť na území Slovenskej republiky zamestnať.⁹ Takýto typ zariadení je tak s ohľadom na odkázanosť osôb na starostlivosť štátu a ich zraniteľné postavenie žiadateľov o azyl potrebné posudzovať v kontexte širšieho chápania obmedzenia osobnej slobody v zmysle OPCAT.

Priepustky, na základe ktorých môžu žiadatelia o azyl opustiť pobytový tábor, im vydávajú zamestnanci MÚ MV SR pôsobiaci v zariadení. Priepustky spoločne s dokladom žiadateľa o azyl následne pri opustení zariadenia kontroluje SBS. Krátkodobú priepustku je možné vydať až na obdobie 7 dní. Dlhodobé priepustky si žiadatelia o azyl žiadajú priamo od zamestnanca MÚ MV SR, ktorý rozhoduje o ich žiadosti o udelenie azylu (tzv. „rozhodovač“). V žiadosti o dlhodobú priepustku musí žiadateľ o azyl uviesť, na akej adrese na území Slovenskej republiky sa bude zdržiavať. V prípade svojvoľného odchodu osoby zo zariadenia sa uvedená skutočnosť zaznamená do systému a po 7 dňoch sa osoba vyradí z evidencie, následne sa zastavuje jej azylové konanie na procedurálnom odbore MÚ MV SR.

Z rozhovorov, ktoré boli realizované v PT Rohovce, ako aj v PT ONV nevyplývalo, že by cudzinci čelili akýmkoľvek ťažkostiam v prípade, že

⁹ § 23 ods. 6 zákona č. 480/2002 Z. z. o azyle

PT Rohovce: počítačová miestnosť

majú záujem zariadenie krátkodobo alebo dlhodobo opustiť. Informácie o možnostiach prepravy im v každom prípade poskytujú kultúrni mediátori, ktorí sú im v zariadení k dispozícii každodenne počas celého týždňa. Cestovné výdavky majú preplatené zo strany Slovenskej humanitnej rady (ďalej aj ako "SHR"), možnosť opustiť zariadenie podľa kultúrnych mediátorov aj samotných cudzincov využívajú. Cudzinci majú taktiež k dispozícii pripojenie na wifi a počítačovú miestnosť.

Udržiavanie kontaktov s vonkajším svetom je teda pre osoby umiestnené v takýchto typoch zariadenia zabezpečené možnosťou pravidelného opustenia tábora a možnosťou pravidelného využívania internetu v zariadení. Žiadatelia o azyl v pobytových táboroch nečelia úplnej izolácii od spoločnosti, čo je aj s ohľadom na ich budúcu potenciálnu integráciu v prípade udelenia niektorej z foriem medzinárodnej ochrany, veľmi žiaduce. Postupná integrácia do spoločnosti už v období pred rozhodnutím o azylovej žiadosti, a pravidelný prístup ku komunikačným prostriedkom pomáha udržiavať stávajúce, ako aj vytvárať nové sociálne väzby. To prispieva k vybudovaniu pocitu prijatia a k zlepšeniu psychického stavu, ktorý môže byť u takýchto osôb zhoršený v dôsledku odlúčenia od domovskej krajiny a kvôli predchádzajúcej traumatizácii.

01.2. VOLNOČASOVÉ AKTIVITY A PRÁCA

PT Rohovce: spoločenská miestnosť

V PT ONV a PT Rohovce zohrávajú pri poskytovaní každodennej podpory kľúčovú úlohu kultúrni mediátori, resp. sociálni pracovníci. Kultúrni mediátori poskytujú praktickú pomoc pri riešení bežných situácií, napríklad s dobíťím kreditu, cestovaním do okolitých miest, sprostredkovaním komunikácie s rozličnými komunitami a občianskymi združeniami a pri adaptácii na nové prostredie. Ich pracovná doba je rozšírená aj na víkendy, čo zvyšuje dostupnosť ich služieb v zariadeniach. Pre cudzincov sú kultúrni mediátori zvyčajne hlavným oporným bodom a informačným kanálom. Kultúrni mediátori sú tiež zapojení do riešenia konfliktov medzi ubytovanými cudzincami, ktoré súvisia napríklad s kultúrnymi odlišnosťami alebo so zdieľaním spoločného vybavenia zariadenia. Takéto zapojenie kultúrnych mediátorov pri konfliktoch výrazne prispieva k ich včasnej deeskalácii.

Vol'nočasové aktivity v obidvoch zariadeniach sú rôznorodé a reagujú na potreby aj kultúrne pozadie obyvateľov. Organizujú sa spoločenské podujatia ako Deň detí (PT ONV), spoločné grilovanie či vianočné pečenie. Niektorí obyvatelia sa počas teplejších mesiacov individuálne venujú zbieraniu bylín alebo pestovaniu rastlín v skleníku, čím si vytvárajú vlastný zmysluplný denný režim. Pre cudzincov sú k dispozícii aj športové aktivity, napr. v PT Rohovce boli vďaka iniciatíve kultúrneho mediátora niektorí talentovaní cudzinci zapísaní do miestneho futbalového klubu. Deti majú v PT ONV okrem povinnej školskej dochádzky v neďalekej obci zabezpečenú taktiež pravidelnú možnosť doučovania slovenského jazyka, čím sa podporuje ich zaradenie do školského systému. Výučba slovenčiny je pravidelne zabezpečená v obidvoch zariadeniach aj pre dospelých. Sociálni pracovníci okrem podpory pri integrácii asistujú aj pri vybavovaní praktických záležitostí, ako je návšteva úradov alebo sprostredkovanie kontaktu s možnými zamestnávateľmi, hoci odľahlosť táborov a problémy s dopravou hľadanie práce sťažujú.

PT Opatovská Nová Ves:
priestor slúžiaci na vzdelávanie

Viacerí cudzinci sa v zariadení aktívne zapájajú do udržiavania čistoty v tábore – napríklad upratujú spoločné priestory, triedia odpad alebo sa podieľajú na ďalších pomocných prácach, za ktoré dostávajú aj odmenu. Tento prístup veľmi oceňujeme, keďže pre cudzincov bývajú takéto asistenčné práce častokrát jediným spôsobom, ako si môžu privyrobiť. Žiadatelia o azyl môžu požiadať o prístup na pracovný trh najskôr až po šiestich mesiacoch od podania žiadosti o azyl. Záujem pracovať je veľmi rozšírený, bohužiaľ možnosti práce pre cudzincov nie je dostatok. Sprostredkovanie práce klientom zahŕňa zo strany kultúrnych mediátorov pomoc s písaním CV, stretnutia so zamestnávateľmi, sprevádzanie na pracovné pohovory, vyhľadávanie ponúk na portáli profesia. Cudzincov v azylovom konaní je však ťažké zamestnať, a to najmä z dôvodu, že nemôžu mať založený svoj vlastný bankový účet, keďže nedisponujú osobnými dokladmi a karta žiadateľa o azyl na uzatvorenie účtu bankám nepostačuje. Vyriešenie tejto obštrukcie by pomohlo k zabezpečeniu nielen formálnej, ale aj faktickej možnosti žiadateľov o azyl pracovať.

Niektorí dopytovaní cudzinci v PT ONV mali zároveň dojem, že v zariadení nemajú dostatok spoločných aktivít, resp. že o takýchto aktivitách nemajú vedomosť. Deti si len sami kreslia v izbách a chýbajú im skupinové činnosti, ktoré by uvítali. V tejto súvislosti vnímame ako potenciálny dôvod pre takéto pocity priestorovú vzdialenosť budovy, v ktorej sa nachádzajú kultúrni mediátori a psychologička SHR. Uvedené môže v cudzincoch spôsobovať pocit vzdialenosti, resp. odľahlosti. Túto bariéru v komunikácii by bolo vhodné odstrániť, napr. prostredníctvom častejšieho iniciatívneho oslošovania cudzincov priamo v ubytovacej časti zariadenia, ako sme videli v PT Rohovce, kde sú kancelárie kultúrnych mediátorov v bezprostrednej blízkosti ubytovaných cudzincov.

02 BEZPEČNOSŤ V ZARIADENÍ

02.1. MIMORIADNE UDALOSTI

Z rozhovorov s vedúcimi táborov, kultúrnymi mediátormi, psychologičkou, zdravotnou sestrou, ako aj so samotnými cudzincami nevyplývalo, že by boli v zariadeniach zaznamenané mimoriadne situácie ako násilné konflikty, hladovky či pokusy o sebapoškodenie alebo samovraždu. Občas vznikajú verbálne konflikty medzi cudzincami navzájom. Ak sa nepodarí takýto konflikt deeskalovať kultúrnym mediátorom, volá sa SBS. V zmysle táborového poriadku majú ubytované osoby zakázané užívať alkoholické nápoje v zariadení, stáva sa však, že prídu z vychádzky pod vplyvom alkoholu, čo niekedy spustí agresívne správanie.

V komplexe je služba SBS k dispozícii 24 hodín, teda aj počas nočných hodín. Ich hlavnou úlohou je kontrolovať priepustky, ak osoba opúšťa zariadenie a dbať na bezpečnosť v zariadení. Z rozhovoru s SBS zhodne vyplývalo, že z donucovacích prostriedkov, ak je to nevyhnutné, používajú len hmaty a chvaty, putá nezakladajú. Ak verbálny konflikt prerastie do fyzického násillia, zväčša ich privolajú kultúrni mediátori a následne sa snažia situáciu deeskalovať. Ak to nejde a osoba útočí/ohrozuje ostatných alebo seba, spacificujú ju chvatmi a volajú ihneď príslušníkov PZ z príslušného obvodného

oddelenia. Zo skúsenosti sa väčšinou situácia po príchode príslušníkov PZ upokojila a vyriešila dohovorom. Nestáva sa, že by došlo k nejakým zraneniam.

V PT ONV sa na základe tvrdenia vedúcej tábora, ako aj predložených úradných záznamov z udalostí, odohral incident, kedy jeden z cudzincov odmietol podpísať táborový poriadok a následne ohrozoval bezpečnosť, na čoho základe bola privolaná polícia. Cudzinec bol neskôr zaistený v ÚPZC Sečovce, následne umiestnený naspäť v tábore. Aktuálne je situácia pokojná, ďalšie konflikty nebývajú.

Obidve zariadenia sú zabezpečené kamerovým systémom, ktorý slúži na účely bezpečnosti, keďže sa zábery premietajú na obrazovky v miestnosti pre SBS. Snímané sú len chodby, spoločenské miestnosti, jedáleň, kuchynka, dvor a vstup do zariadenia. SBS nevykonávajú dôkladné osobné prehliadky, rovnako nijako neprehliadajú ani osobné veci na izbách. Kontrolujú však, či osoby do zariadenia neprinášajú v taškách alkohol alebo nebezpečné predmety.

03 ZDRAVOTNÁ STAROSTLIVOSŤ

03.1. PRÍSTUP K ZDRAVOTNEJ STAROSTLIVOSTI

PT Rohovce: zdravotné stredisko

Zdravotná starostlivosť by sa mala v pobytových táboroch pre cudzincov poskytovať v základnom, no funkčnom rozsahu, pričom by mala zohľadňovať špecifiká populácie žiadateľov o azyl, ako aj ďalších dočasných obyvateľov týchto zariadení.

V PT Rohovce je zabezpečená zdravotná starostlivosť prostredníctvom lekára, ktorý do zariadenia dochádza raz týždenne. K dispozícii je trikrát týždenne aj zdravotná asistentka, ktorá pomáha pri vybavovaní termínov na špecializované vyšetrenia a cudzincov k špecialistom mimo zariadenia aj sprevádza. S vybavením termínu u špecialistu nebývajú problémy. Nedávno zabezpečili jednému z klientov s podozrením na potravinovú intoleranciu gastrofibroskopické vyšetrenie. Lieky predpisuje lekár a následne sú balené do obálok, ktoré si cudzinci v predpísaných časoch vyzdvihujú na vrátnici pri službe SBS. K dispozícii je aj izolačná miestnosť, ktorá sa v súčasnosti využíva len minimálne – predovšetkým bola používaná počas pandémie COVID-19.

V PT ONV, ktoré je primárne zariadením pre zraniteľné osoby, pôsobí zdravotná sestra, ktorá do zariadenia dochádza dvakrát týždenne. Jej hlavnou úlohou je rozdávanie liekov cudzincom a príprava liekov do dávkovačov na víkend. Seniori v zariadení častokrát lieky zabúdajú užívať, nosia im teda pre istotu lieky už nadávkované a ak nie je sestra práve v zariadení k dispozícii, lieky rozdáva kultúrni mediátori SHR. Zdravotná sestra ďalej poskytuje základnú zdravotnú starostlivosť, ako je meranie krvného tlaku či podpora pri bežných ochoreniach (napr. bolesti hlavy, nádcha, zvýšený tlak). Komunikácia so žiadateľmi o azyl je vzhľadom na jazykovú bariéru zabezpečovaná pomocou telefónneho prekladača. Podľa tvrdení z rozhovorov k nedorozumeniam nedochádza.

V časoch kedy sa zdravotná sestra v zariadení nenachádza, odvezú zamestnanci cudzincov autom do neďalekého Veľkého Kríša. Tam majú k dispozícii obvodnú lekárku, ktorá pacientom predpisuje lieky – tieto sú následne objednávané a zasielané elektronicky. Obyvatelia tábora majú rovnako bezproblémový prístup k vyšetreniam u špecializovaných lekárov, v prípade potreby aj k psychiatrickému vyšetreniu. Z rozhovorov vyplynulo, že majú s pani psychiatrickou dobré skúsenosti. V súčasnosti sa v tábore nachádzajú aj osoby, ktoré by si vyžadovali umiestnenie v zariadení pre seniorov, komunikuje sa teda s domovmi sociálnych služieb a niektorí seniori by mali byť v najbližšom období premiestnení.

Z oboch zariadení vyplýva, že základná zdravotná starostlivosť je zabezpečená, a to vrátane prístupu k liekom, vyšetreniam a špecializovanej starostlivosti podľa potreby. Zároveň funguje prepojenie na miestne zdravotnícke služby, čím sa zabezpečuje primeraná starostlivosť o osoby s rôznorodými potrebami. Nestáva sa, že by napriek tomu, že nie sú cudzinci dostatočne finančne zabezpečení, nemali prístup k potrebným liekom. V prípade, ak potrebujú nejaké doplnky stravy, resp. vitamíny nehradené zo zdravotného poistenia, tieto im vedľa zabezpečiť kultúrni mediátori z financií vyčlenených v rámci aktuálneho projektu.

03.2. PSYCHOLOGICKÁ STAROSTLIVOSŤ

PT Opatovská Nová Ves:
priestory sociálnych
a psychologických pracovníkov

Z viacerých rozhovorov so zamestnancami aj cudzincami v rámci PT Rohovce aj PT ONV vyplynulo, že obyvatelia pobytových táborov sú v prevažnej miere v pozícii zraniteľných osôb, ktoré majú prežité rôznorodé traumy v dôsledku úteku alebo kvôli situácii v krajine pôvodu.

Do PT Rohovce dochádza psychológ, ktorý pôsobí primárne v ÚPZC Medveďov, preto môže prísť maximálne raz do týždňa. S cudzincami máva pravidelné terapeutické sedenia a v prípade ak to vyhodnotí ako potrebné, sprevádza následne cudzincov na psychiatrické vyšetrenie. Z rozhovorov s kultúrnymi mediátormi vyplynulo, že sa u niektorých klientov objavuje depresia, frustrácia a suicidálne myšlienky. Vnímajú tak potrebu každodennej prítomnosti psychológa v zariadení, bohužiaľ sa však žiadneho doposiaľ nepodarilo na plný úväzok prijať. Psychológ, ktorý aktuálne do zariadenia dochádza, pôsobí primárne v ÚPZC Medveďov, môže tak prísť maximálne raz do týždňa.

V PT ONV je psychologická pomoc dostupná počas pracovných dní od 8:00 do 16:30 hodín, pričom psychologička je často prvým odborným kontaktom pre nových obyvateľov po príchode z registračného centra. V prípade závažnejších psychických stavov sa využíva odborná psychiatrická starostlivosť mimo tábora.

Napriek nedostatočnému pokrytiu psychologickú starostlivosť v PT Rohovce, ktorú by bolo potrebné zabezpečiť na dennej báze, sa javí, že v oboch zariadeniach funguje výmena informácií. Zároveň kultúrni mediátori vedľa v individuálnych prípadoch identifikovať potrebu psychologickú, resp. psychiatrickú starostlivosť, a osobu následne prepojiť s psychológom. Takýto postup považujeme za veľmi vhodný, keďže zosieťovanie pomáhajúcich profesií býva kľúčové pre

03.3. PREŠKOLENIE ZAMESTNANCOV NA IDENTIFIKÁCIU ZRANITEL'NÝCH A TRAUMATIZOVANÝCH OSÔB

Zdravotnícki pracovníci, ako aj ďalší pracovníci prvého kontaktu (psychológovia, sociálni pracovníci), prichádzajú do kontaktu s cudzincami v krátkej dobe od príjmu do zariadenia, hlavne počas vstupnej prehliadky a prvotných rozhovorov. Majú tak príležitosť identifikovať potenciálne riziká, ktoré môžu ohroziť zdravie a bezpečnosť týchto osôb už v prvých dňoch od ich príchodu. Mnohí cudzinci prichádzajú do nových krajín po traumatickej skúsenosti, ktorú mohli zažiť v krajine svojho pôvodu ako aj počas odchodu a cesty z nej. Práve pre svoju zraniteľnosť sa často stávajú obeťami psychického a fyzického násillia, sexuálneho násillia alebo mučenia a iného neľudského zaobchádzania. Môžu vykazovať príznaky traumy, depresie, úzkosti a iných psychických aj fyzických ťažkostí. Adekvátne vyškolení pracovníci prvého kontaktu by mohli významne prispieť k včasnej identifikácii a následne zabezpečiť pre takéto osoby špeciálnu zdravotnú starostlivosť, ktorá bude adekvátne reagovať na psychickú a fyzickú ujmu spôsobenú vyššie uvedenými faktormi, ako aj zodpovedajúcu psychologickú podporu. Ak zdravotnícky pracovník identifikuje znaky psychickej traumy, môže danú osobu obratom odporučiť na psychiatrické vyšetrenie a upovedomiť psychológa pôsobiaceho v zariadení.

V tejto súvislosti by sme chceli upriamiť pozornosť na Istanburský protokol, ktorý predstavuje dôležitý nástroj pre vyšetrovanie a dokumentáciu mučenia a iného neľudského zaobchádzania. Tento manuál poskytuje odborníkom, najmä zdravotníckym pracovníkom, právnikom a vyšetrovateľom, jasné usmernenia pre efektívne odhaľovanie a zaznamenávanie prípadov mučenia a iného krutého zaobchádzania. Pomáha im efektívne pracovať s obeťami mučenia tým, že ich učí rozpoznávať rôzne druhy zranení, vrátane starších zranení a psychických následkov.¹⁰

V rámci rozhovorov s kultúrnymi mediátormi a psychologičkou bolo zistené, že zraniteľnosť osôb sa primárne skúma v Záchytnom tábore Humenné. K dispozícii majú interný systém, kde je možné si dohľadať informácie k prvotnému skríningu. Všetci zamestnanci, ktorí prichádzajú do kontaktu s cudzincom, zapisujú do tohto systému poznatky o cudzincovi aj potenciálnu zraniteľnosť. Tento nástroj je veľmi prínosný aj na porovnávanie prípadných zmien v správaní cudzince, na čoho základe je potom možné včas predchádzať rôznym konfliktným situáciám, resp. mimoriadnym udalostiam.

Zo strany Migračného úradu MV SR nám bol následne zaslaný interný pokyn k vedeniu dokumentácie tzv. „Sociálny profil osobnosti žiadateľa o udelenie azylu“. Takáto dokumentácia sa vedie u každého žiadateľa o azyl a slúži ako pomôcka pre individuálne sociálne intervencie na dosahovanie pozitívneho sociálneho prostredia v azylových zariadeniach. Sú v nej zaznamenávané údaje týkajúce sa identifikácie

¹⁰ Istanburský protokol. Manuál o účinnom vyšetrovaní a dokumentácii mučenia a iného krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania. Dostupné z: <https://sfs.sk/web/wp-content/uploads/2017/07/Istambulsk%C3%BD-protokol.pdf>

zraniteľných skupín žiadateľov, ako aj informácie o následných špecifických postupoch práce s identifikovanými zraniteľnými žiadateľmi. Súčasťou pokynu je taktiež „Zoznam možných indikátorov zraniteľnosti“, ktorý obsahuje viaceré ukazovatele, ktoré môžu byť pre posúdenie zraniteľnosti dôležité.

V rámci pripravovanej implementácie Paktu o migrácii a azyle príde k viacerým zmenám a posunom stávajúceho systému, a to práve aj vo vzťahu ku skríningu zraniteľnosti, pričom by mal byť rovnako novelizovaný aj spôsob vedenia dokumentácie k sociálnemu profilu osobnosti žiadateľa o udelenie azylu. Existenciu tohto nástroja veľmi oceňujeme, keďže takýto interný formulár vie byť pre pracovníkov pri identifikácii zraniteľnosti významnou pomôckou.¹¹

S ohľadom na veľkú dôležitosť posudzovania zraniteľnosti v azylových konaniach odporúčame touto cestou MÚ MV SR, aby zabezpečilo v jednotlivých táboroch vo svojej pôsobnosti školenie zamerané na identifikáciu a dokumentáciu mučenia a iného krutého zaobchádzania v súlade s Istanbulským protokolom pre zamestnancov, ktorí prichádzajú do pravidelného kontaktu s cudzincami: tzn. najmä pre zdravotníckych, psychologických a sociálnych pracovníkov. Toto školenie môže pomôcť zamestnancom zefektívniť identifikáciu osôb so špecifickými potrebami už pri ich príchode do zariadenia, alebo čo najskôr po ňom.

04 MATERIÁLNE PODMIENKY

04.1. STRAVA

PT Opatovská Nová Ves:
jedáleň (výdajné okienko)

V obidvoch pobytových táboroch je cudzincom pravidelne zabezpečované stravovanie (raňajky, obed, večera), zároveň majú možnosť si variť aj sami v kuchynke zo samostatne nakúpených potravín. Žiadatelia o azyl dostávajú mesačné vreckové (1 Euro na deň). Niektorí disponujú aj vlastnými finančnými zdrojmi, a tak si potraviny dokupujú sami. Čaj, kávu a prípadne doplnky výživy vie cudzincom zabezpečiť SHR z aktuálne prebiehajúceho projektu.

V PT Rohovce vedúci pobytového tábora ako aj sociálni pracovníci zhodne potvrdili, že sa v minulosti častejšie objavovali sťažnosti na kvalitu a množstvo stravy, čo sa však vyriešilo výmenou dodávateľa. Aktuálne sú cudzinci so stravovaním spokojní, čo vyplynulo aj z realizovaných rozhovorov. V zariadení sa zohľadňujú aj špeciálne stravovacie požiadavky, intolerancie a ochorenia. Vhodnosť jedálnych lístkov z hľadiska výživových hodnôt potvrdzuje pravidelne lekár, ktorý do zariadenia dochádza.

V PT ONV zabezpečuje stravu obecný úrad v miestnej vývarovni. Teplé obedy sa podávajú od 12:00 do 13:30 hodín. Pre tých cudzincov, ktorí sa nenachádzajú v tom čase v tábore sa pripravené porcie odkladajú do nádob. Z rozhovorov s cudzincami vyplynulo, že viacerí cudzinci nie sú so stravou v tomto zariadení spokojní. Cudzincom

¹¹ Na inšpiráciu pri ďalšej tvorbe, resp. novelizácii takéhoto typu formuláru môže slúžiť napr. tento nástroj: VULNERABILITY SCREENING TOOL. Identifying and addressing vulnerability: a tool for asylum and migration systems. Dostupné z: <https://www.unhcr.org/sites/default/files/legacy-pdf/57fe30b14.pdf>

chýba najmä ovocie a zelenina, ako aj viacej mliečnych výrobkov, a to najmä pre deti. Matky pripravujú jedlá deťom v zariadení samostatne, z vlastných surovín. Obеды bývajú niekedy nedostatočne zohriate.

04.2. PRIESTORY

PT Opatovská Nová Ves:
ubytovacie priestory

V čase našej návštevy sa v obidvoch navštívených zariadeniach nachádzalo veľmi málo cudzincov. Niektorí boli práve mimo tábora na základe krátkodobých alebo dlhodobých priepustiek. Celkovo pôsobili obidve zariadenia pokojným a priestraným dojmom, s možnosťou trávenia času na čerstvom vzduchu na dvore. Pre cudzincov je k dispozícii kuchynka aj práčka v rámci spoločných priestorov. V PT Rohovce bola nedávno kuchynka plne rekonštruovaná. Cudzinci mali dostatok súkromia, sprchové kúty boli v kúpeľniach oddelené závesmi. Cennosti si môžu cudzinci uzamykať v trezore u sociálnych pracovníkov alebo vo vlastných uzamykateľných skrinkách. V PT ONV existujú bunky aj pre ZŤP osoby, ide o tzv. chránené bývanie, priestory usporiadané pre osoby s postihnutím. Využívajú sa len občasne, ak majú takúto osobu v zariadení.

Z rozhovorov s cudzincami vyplynulo, že v PT ONV niektorým rodinám nepostačuje veľkosť izieb pre viacčlenné rodiny s deťmi. Ako problematické taktiež uvádzali chýbajúce žalúzie a sieťky na hmyz alebo poškodený nábytok v spoločenských miestnostiach. V PT ONV tak odporúčame zohľadňovať potreby viacčlenných rodín pri umiestňovaní do jednotlivých izieb, resp. pri budúcej rekonštrukcii zariadenia vziať do úvahy potrebu vyčlenenia priestornejších izieb pre rodiny s deťmi, ako aj inštaláciu sieťok na hmyz a obnovu spoločenských miestností.

04.3. OBLEČENIE A HYGIENICKÉ POTREBY

Zo zistených informácií priamo v zariadení vyplýva, že cudzinci prichádzajú do zariadenia zvyčajne s vlastným oblečením. V zariadení majú k dispozícii neobmedzene práčovňu, kde si môžu oblečenie preprať. V zariadeniach sa však nachádzajú aj sklady oblečenia, kde je uskladnené oblečenie a topánky. Túto možnosť využívajú predovšetkým v zimných mesiacoch. Oblečenie zabezpečuje SHR, a to najmä prostredníctvom sponzorov alebo z financií z projektu. Spodnú bielizeň majú cudzinci vlastnú. Ak by aj nemali, vedeli by ju pre nich zabezpečiť. Hygienické potreby sa vydávajú v balíčkoch raz mesačne (šampón, prací prášok, toaletný papier). Zariadenie má na nákup hygienických potrieb paušál (tzv. prevádzková záloha), vďaka čomu vie nakupovať tento druh tovaru priebežne.

Cudzinci ubytovaní v PT ONV vyjadrili výhrady k obmedzenej možnosti výberu hygienických produktov, nižšej kvalite a ich nedostatočného množstva (napr. len 100 ml šampónu na mesiac, málo toaletného papiera). Po osobnej návšteve skladu a prezretí viacerých produktov nebolo zistené, že by hygienické produkty boli po dátume spotreby. Odporúčame však v prípade možnosti cudzincom, ktorí potrebujú väčšie množstvo mydla alebo toaletného papiera, resp. iných základných hygienických potrieb, takýto tovar zabezpečiť, prípadne aj cez prostriedky SHR.

ZÁVER

Na základe zistení z neohlásených návštev pobytových táborov pre žiadateľov o azyl možno konštatovať, že v navštívených zariadeniach je celkovo zabezpečený primeraný režim, ktorý zohľadňuje potreby a dôstojnosť osôb umiestnených v týchto zariadeniach. Umožnenie pohybu mimo táborov prostredníctvom priepustiek, prístup k internetu a existencia kultúrnych mediátorov ako kľúčových sprostredkovateľov informácií a pomoci prispievajú k udržiavaniu kontaktov so spoločnosťou a podporujú proces adaptácie a integrácie žiadateľov o azyl.

Pozitívne hodnotíme rôznorodé voľnočasové aktivity, dostupnosť kultúrnych mediátorov aj počas víkendov a zapájanie cudzincov do udržiavania poriadku v táboroch, čo prispieva k pocitu zmysluplnosti a spoluzodpovednosti za prostredie, v ktorom žijú. Zároveň oceňujeme snahu o sprostredkovanie prístupu k pracovným príležitostiam, napriek pretrvávajúcim systémovým prekážkam, ako je nemožnosť založenia bankového účtu žiadateľom o azyl. Domnievame sa však, že odstránením prekážok v prístupe na pracovný trh by sa zvýšila samostatnosť a dôstojnosť osôb v azylovom konaní.

Bezpečnostná situácia v zariadeniach sa javí ako stabilná, bez výskytu vážnych mimoriadnych udalostí. Konflikty sú riešené predovšetkým deeskalačnými prostriedkami, pričom zapojenie SBS zostáva primerané a v súlade s požiadavkami na dôstojné zaobchádzanie. Kamerový dohľad je nastavený s rešpektom k súkromiu ubytovaných osôb.

Zdravotná starostlivosť je v oboch táboroch poskytovaná v základnom rozsahu, pričom personál reflektuje špecifiká zraniteľnej populácie žiadateľov o azyl. V prípade potreby sú klienti sprevádzaní k špecialistom mimo zariadenia.

Napriek celkovo pozitívnemu obrazu fungovania zariadení identifikujeme priestor na zlepšenie v oblasti dostupnosti spoločných voľnočasových aktivít a v znížení vnímanej komunikačnej bariéry medzi ubytovanými osobami a podporným personálom v prípade, že sa ich pracoviská nachádzajú mimo bezprostrednej blízkosti ubytovania. Vhodnou praxou sa javí aktívnejšie oslovovanie cudzincov priamo v ich ubytovacej časti. Rovnako akcentujeme dôležitosť každodennej prítomnosti psychologického pracovníka v zariadeniach.

Touto cestou by sme sa zároveň chceli poďakovať zamestnancom, vedúcim pobytových táborov a Migračnému úradu MV SR za poskytnutú súčinnosť a ústretový prístup zameraný na kooperáciu v oblasti dodržiavania ľudských práv a hľadanie spoločných možností zlepšovania podmienok žiadateľov o azyl.

Zoznam odporúčaní

V nižšie uvedenom zozname sú zahrnuté odporúčania, ktoré nadväzujú na naše zistenia z neohlásených návštev PT Rohovce a PT ONV spoločne s uvedením časového rámca, v rámci ktorého by bolo vhodné odporúčania implementovať. Veríme, že uvedené odporúčania prispievajú k ešte kvalitnejšiemu zabezpečeniu služieb pre žiadateľov o azyl, a teda aj k posilneniu základných práv osôb utekajúcich pred vážnym bezprávím alebo prenasledovaním v krajine pôvodu.

Migračný úrad MV SR

do 9 mesiacov

- Zvážiť zakotvenie takého postupu, ktorý by zjednodušil prístup žiadateľov o azyl k pracovným príležitostiam, čím by sa zvýšila samostatnosť a dôstojnosť osôb v azylovom konaní. V spolupráci s príslušnými orgánmi verejnej správy a bankovým sektorom preskúmať možnosti zabezpečenia prístupu žiadateľov o azyl k bankovým službám, a to najmä k zriadeniu základného bankového účtu. Zvážiť úpravu podmienok, za ktorých by bolo možné založiť účet aj na základe dokladu žiadateľa o azyl, a tým odstrániť praktickú prekážku ich zamestnania a finančnej samostatnosti počas konania.
- Zabezpečiť pre pracovníkov pobytových táborov (najmä zdravotníckych, psychologických a sociálnych pracovníkov) školenie zamerané na skrining/identifikáciu zraniteľných osôb a osôb, ktoré zažili násilie alebo iné traumatizujúce situácie.¹²

¹² Takýto typ tematického školenia s názvom „Identifikácia zraniteľnosti cudzincov a referovanie potenciálnych obetí“ nedávno zorganizoval na základe nášho odporúčania pre svojich zamestnancov v spolupráci s IOM Útvar policajného zaistenia pre cudzincov v Sečovciach.

Pobytový tábor Rohovce

do 6 mesiacov	• Zabezpečiť častejšiu prítomnosť psychológa v tábore, ideálne zamestnať psychologického zamestnanca na plný úväzok.

Pobytový tábor Opatovská Nová Ves

priebežne	• Pri umiestňovaní rodín s deťmi dbať na dostatočnú priestrannosť izieb. • Pravidelne a iniciatívne oslovovať obyvateľov tábora priamo v ubytovacej časti. Ponukové listy s možnosťami trávenia voľného času vyvesiť na nástenkách.
do 6 mesiacov	• Spestriť stravovanie obyvateľov tábora, zaradiť do jedálnečka viacej ovocia a zeleniny, ako aj mliečnych výrobkov (najmä pre deti).

Kópia

RegistryFileNumber
3048/2025/KVOP

OrderNumber
7

RegistryRecordNumber
10373/2025

RegistryRecordType
Záznam na odoslanie - ex off

RegistryRecordFormat
Hodnoverne elektronický